

***Vieren van de
Eucharistie met kinderen***

Reader

bij de module liturgie:

Vieren van de Eucharistie met kinderen

Dienst voor Liturgie en Kerkmuziek
en afdeling Catechese en Vorming
Bisdom Roermond, 2002

Inhoudsopgave

1.	De Eucharistie	blz.	05
2.	De Bijbel	blz.	17
3.	Inleiding over Directorium voor Eucharistievieringen met kinderen	blz.	31
4.	Aanpassingsmogelijkheden in de Eucharistieviering met kinderen	blz.	39
5.	Praktische voorbereiding van de kinderwoorddienst	blz.	47

De Eucharistie

Bijeenkomst I

Bijlage I: VOORWOORD

Uit: Iny Driessen,
De glimlach van God
Over de eucharistie, blz. 72-73.

“Een eucharistie zonder kinderen is niet meer de eucharistie van Jezus. Toch zien we het angstwekkende gebeuren: ze blijven weg. De traditie gaf ons de liturgie. Hoe geven wij ze door aan onze kinderen die de toekomst zijn? ...God legt niet alleen zijn glimlach in een kind, maar ook zichzelf. Een kind is woonplaats bij uitstek van God, een woonplaats met alle deuren en vensters open. Een woonplaats die om respect vraagt. Vergeet nooit je voeten te vegen voor je met een kind omgaat! Een kind is dus nooit te jong om naar de mis, de ontmoeting met God, te gaan. Dat dachten de apostelen wel eens, maar Jezus corrigeerde hen: *Hij omhelsde het kind en plaatste het in hun midden*. Kinderen hebben sindsdien het aangeboren recht in de kerk te zijn, ook al storen ze! ...Maar onze Kerk wordt armer als je je kinderen niet meer meebrengt...En eucharistie is toch de bron, de zon in ons leven. Mogen kinderen daar niet mee van genieten? Roepen zij ons dan in naam van Jezus niet op tot meer verdraagzaamheid, geduld, meeleven? Een kind komt pas graag naar de kerk, als het voelt dat het er mag zijn.”

“Er bestaan veel ingroeikansen: naast kindernevendiensten kun je ook regelmatig met je kinderen bidden. Zo raakt hun oog, oor, en hart op de juiste golflengte. Een leestafel of – mandje in de kerk met bijbelverhalen en gebedenboekjes helpt ook. Er zijn ongelooflijk mooie religieuze uitgaven voor peuters, kleuters en kinderen. Deze laatste kun je ook al snel inschakelen in de inhoud van de eucharistie, door bv. De DOE-MEE-tjes, en in de actie: zingen in een kinderkoor, een instrument bespelen, misdienaar zijn, de gaven aanbrenge, de collecte doen, de adventskaarsjes aansteken, een eenvoudige bezinning lezen. Er zijn zoveel kansen!”

In deze cursus van 5 lessen willen we toelichten welke aanpassingen er mogelijk zijn voor bijeenkomsten over de Eucharistieviering met kinderen. Daarvoor is nodig, dat we eerst enigszins inzicht hebben in wat de **Eucharistie** is. Pas als we weten hoe het verloop van de Eucharistie is, welke (logische) opbouw ze heeft en wat haar betekenis is, kunnen we begrijpen welke onderdelen wel en niet kunnen worden aangepast. En vooral ook waarom! Vervolgens gaan we wat dieper in op de **Bijbel**. Er is sinds het Vaticaans concilie een grotere nadruk gelegd op het lezen van de Bijbel. Bij de liturgieherziening is ook een groter aantal lezingen uit zowel Oude als Nieuwe Testament voorzien. Eigenlijk voor alle sacramenten, maar vooral toch in de Eucharistie. Bovendien is met betrekking tot de Eucharistieviering met kinderen juist in de woorddienst wel enige aanpassing mogelijk.

Bijlage II: INLEIDING EUCHARISTIE

De Eucharistie is één van de zeven sacramenten, die door Jezus Christus zijn ingesteld (KKK 1114).

De sacramenten zijn **werkzame** tekenen van de genade, ingesteld door Christus en toevertrouwd aan de Kerk, waardoor ons het goddelijk leven verleend wordt. De zichtbare ritens waarmee de sacramenten gevierd worden, duiden de genade aan die elk sacrament eigen is, en verwezenlijken die. Ze dragen vrucht in wie ze in de vereiste gesteltenis ontvangen (KKK 1131).

Wat is het eigene van het sacrament van de Eucharistie?

“Tot de kern van de Eucharistieviering behoren brood en wijn, die door de woorden van Christus en de aanroeping van de heilige Geest het lichaam en bloed van Christus worden” (KKK 1333).

Deze verandering wordt door de Kerk *transsubstantiatie* genoemd.

Het concilie geeft op meerdere plaatsen aan, dat de Eucharistie bron en hoogtepunt van heel het christelijk leven is en van de prediking (L.G.11; P.O.5).

“De overige sacramenten, evenals alle kerkelijke ambten en apostolaatswerken, hangen samen met de heilige Eucharistie en zijn erop gericht. Want in de heilige Eucharistie ligt heel het geestelijk goed van de Kerk vervat, namelijk Christus zelf, ons paaslam” (KKK 1324).

Enkele definities van de Eucharistie:

1. KKK 1323 (=SC.47):

“Tijdens het laatste avondmaal, in de nacht waarin Hij werd overgeleverd, heeft onze Verlosser het Eucharistisch offer van zijn lichaam en bloed ingesteld, om het kruisoffer door de eeuwen heen te bestendigen tot aan zijn wederkomst en zo aan zijn geliefde bruid, de Kerk, een gedachtenisviering van zijn dood en verrijzenis toe te vertrouwen: sacrament van goedheid, teken van de eenheid, band van liefde, paasmaaltijd, waarbij Christus genuttigd, het hart met genade vervuld en ons een onderpand van de toekomstige heerlijkheid wordt gegeven.”

2. KKK 1358:

“Men moet dus de Eucharistie beschouwen:

- als dankzegging aan en lofprijzing van de *Vader*;
- als gedachtenis van het offer van *Christus* en van zijn lichaam, de Kerk;
- als tegenwoordigheid van Christus door de macht van zijn woord en van zijn *Geest*.

3. In de Inleiding op het Altaarmissaal wordt gezegd:

“Bij de mis of de maaltijd des Heren wordt *het Volk van God* bijeengeroepen om, *onder leiding van de priester*, die de persoon van Christus vertegenwoordigt, *de gedachtenis van de Heer of het eucharistisch offer* te vieren” (nr.7).

Enkele benamingen voor de Eucharistie:

Maaltijd des Heren, Breken van het Brood, Eucharistische bijeenkomst, Gedachtenis van het lijden en de verrijzenis van de Heer, Heilig Offer, Heilige en Goddelijke Liturgie, Communie, Heilige Mis (KKK 1328-1332).

Wezen van de liturgie is niet alleen dat ze cultus is, wat duidt op een handelen van ons mensen nl. eer brengen aan God, maar dat ze allereerst werk van God is. God is in Christus door Woord en Sacrament heilbrengend bezig. Van daaruit kan de mens pas met en in Christus de Vader lofprijzen. Middelpunt in deze heilsact is natuurlijk het paasmysterie, waarin Christus door te verrijzen uit de dood niet alleen de dood heeft overwonnen, maar ook al het kwaad. Daarom is dit de heilsact bij uitstek. Christus is en blijft de enige Middelaar van het heil en van de lofprijzing. Ook in de liturgie.

Zo heeft elke christelijke eredienst een dialogale structuur. God is in Christus naar de mensen toe heilzaam bezig (=soterische component) en de mensen prijzen en vereren in en met Christus de Vader (=latreutische component).

Bijlage III: OPBOUW VAN DE EUCHARISTIE

1. Openingsritus

- 1 Intrede
- 2 Begroeting altaar
- 3 Begroeting gelovigen: kruisteken + genadetoezegging
- 4 Inleiding
- 5 Boete-akt
- 6 Kyrië
- 7 Lofzang
- 8 Gebed

2. Dienst van het Woord

De nieuwe liturgie schenkt aandacht aan het Woord, vanuit het uitgangspunt van de eenheid van Woord en Sacrament. In de controverse met het protestantisme legde de katholieke kerk bijzondere nadruk op de sacramentenontvangst. Dit leidde tot eenzijdigheid ten koste van de H. Schrift. Vaticanum II heeft deze scheefgroei willen corrigeren. Zo wees de constitutie over de liturgie erop, dat in de liturgie een ruimer, meer afwisselend en aangepaster lezen van de H. Schrift moet worden ingevoerd, om zo duidelijker te laten uitkomen, dat in de liturgie ritus en Woord verbonden zijn (vgl. SC 35,1).

Bij de herziening van alle liturgische boeken is aan dit voorschrift gevolg gegeven: een dienst van het Woord gaat aan de bediening van elk sacrament vooraf. Daarbij wordt ruim en gevarieerd gebruikgemaakt van de bijbelse boeken. In deze visie wordt de dienst van het Woord in het kader van de Eucharistie opgenomen in het grote geheel. Er wordt dus niet meer gesproken van voormis.

De dienst van het Woord voltrekt zich aan de ambo. De dienst van het Woord bestaat uit:

- 1 eerste lezing
- 2 antwoordpsalm
- 3 tweede lezing
- 4 alleluiavers
- 5 evangeliëlezing
- 6 homilie
- 7 credo
- 8 voorbede

De opbouw van de Woorddienst vertoont een dialogale structuur:

W O O R D V A N G O D	lezing O .T .	Lezing N .T .	Evangelie + hom ilie
	#	#	#
	#	#	#
A N T W O O R D van de m ens:	psalm	alleluiavers	credo + voorbede

Primair staat het Woord van God: God spreekt in de lezingen.
God spreekt als eerste: openbaring van verlossing en heil en het voeden van het leven in de Geest.

Niet slechts vrome verhalen, maar actualisering: opnieuw klinkt Gods oproep tot genade, barmhartigheid en bekering. Gods Volk is in de eerste instantie een luisterend volk: "Luister, Israel". God spreekt en de mens beantwoordt het Woord, dat hij zich biddend eigenmaakt. In de antwoordpsalm wordt biddend beaamd, wat God tot ons heeft gesproken.

3. Eucharistische dienst

- 1 klaarmaken van de gaven
- 2 Eucharistisch gebed
- 3 communieritus

ad 1

Bij de voorbereiding van de gaven worden op het altaar brood en wijn gebracht, de bestanddelen welke Jezus ter hand heeft genomen, afgesloten met een gebed over de gaven.

ad 2

In het Eucharistisch gebed wordt dank gebracht voor heel het heilswerk en worden de offergaven het Lichaam en Bloed van Christus.

ad 3

Door het breken van het brood wordt de eenheid van de gelovigen gemanifesteerd en door de communie ontvangen de gelovigen het Lichaam en Bloed van Christus op dezelfde wijze als de apostelen uit de handen van Christus zelf.

In de nacht van Zijn lijden, tijdens het laatste avondmaal nam Jezus het brood en de beker, bracht dank, brak het en gaf het aan Zijn leerlingen met de woorden: "Neemt, eet, drinkt, dit is mijn Lichaam. Dit is de beker van mijn Bloed. Doet dit tot gedachtenis aan Mij".

Daarom heeft de Kerk heel de viering van de Eucharistische dienst uit die delen opgebouwd, welke aan de woorden en handelingen van Jezus beantwoorden.

4. Communieritus

De communieritus bestaat uit:

- 1 het gebed des Heren
- 2 vrederitus
- 3 de riten van Broodbreking en vermenging
- 4 het ontvangen van de Eucharistische gaven
- 5 het gebed na de communie

5. Slotritus

- 1 groet en zegen
- 2 wegzending

Bijlage IV: Het liturgisch Jaar *

Kerstkring

Advent

eerste zondag van de advent
tweede zondag van de advent
derde zondag van de advent
vierde zondag van de advent

Kersttijd

Kerstmis – geboorte van de Heer (25 december)
Heilige Familie
Heilige Maria, Moeder Gods (1 januari)
Openbaring van de Heer
Doop van de Heer

Tijd door het jaar

zondagen door het jaar (2de t/m. 8ste)

Paaskring

Veertigdagentijd

Aswoensdag
eerste zondag in de veertigdagentijd
tweede zondag in de veertigdagentijd
derde zondag in de veertigdagentijd
vierde zondag in de veertigdagentijd
vijfde zondag in de veertigdagentijd

Goede week

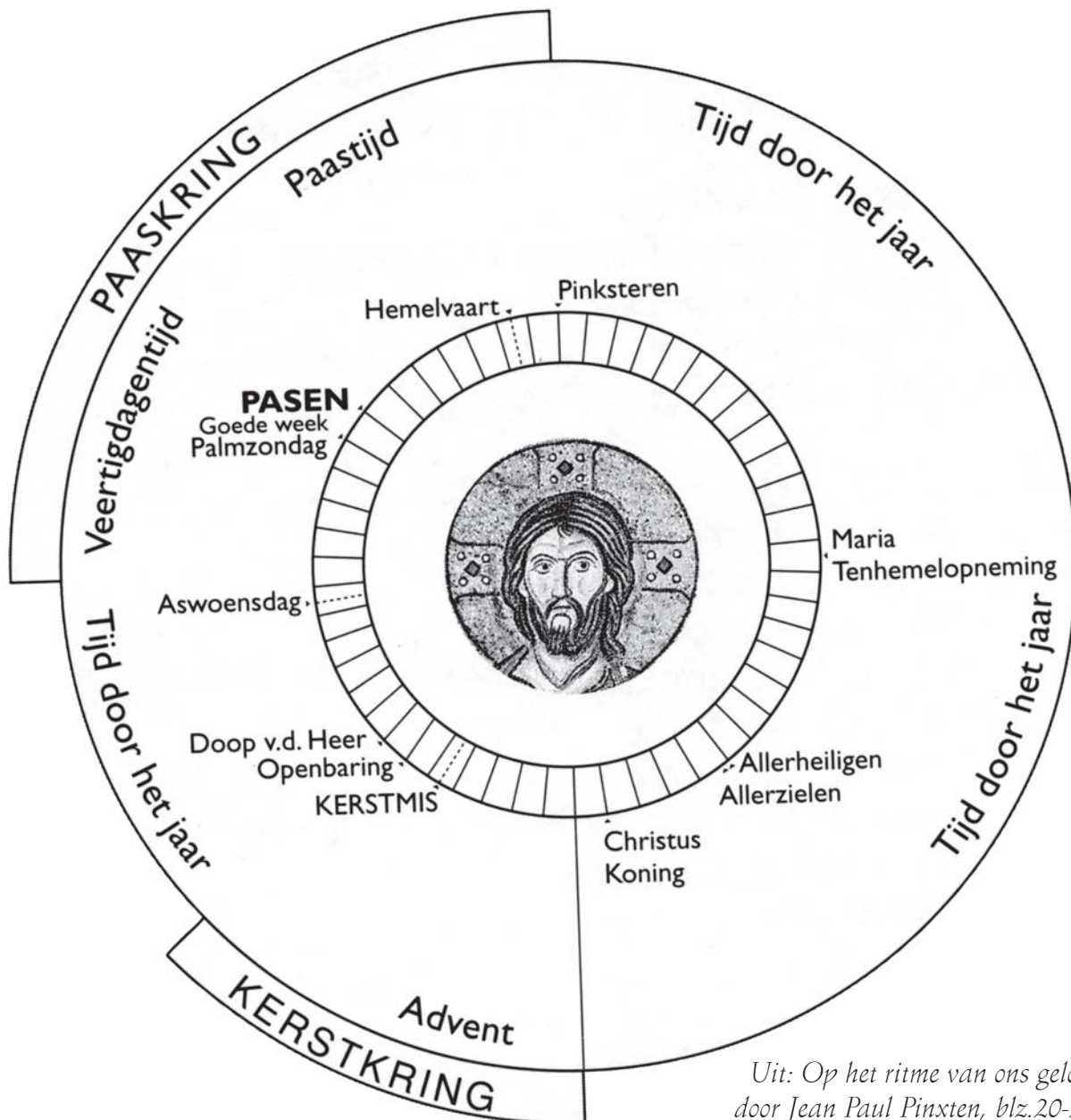
Palmzondag – Passie van de Heer
Witte Donderdag
Goede Vrijdag
Stille Zaterdag

PAASTIJD

Pasen – Verrijzeniszon­dag
tweede paaszon­dag
derde paaszon­dag
vierde paaszon­dag
vijfde paaszon­dag
zesde paaszon­dag
Hemelvaart van de Heer (don­derdag)
zevende paaszon­dag
Pinksteren

Tijd door het jaar

Heilige Drie-eenheid
Sacramentszondag
zondagen door het jaar (9de t/m. 19de)
Maria Tenhemelopneming (15 augustus)
zondagen door het jaar (20ste t/m. 30ste)
Allerheiligen (1 november)
Allerzielen (2 november)
zondagen door het jaar (31ste t/m. 33ste)
Christus, Koning van het heelal

*Uit: Op het ritme van ons geloof
door Jean Paul Pinxten, blz.20-22*

* Dit overzicht bevat alleen de zondagen en de belangrijkste feesten die op een werkdag kunnen vallen. Er werd geen rekening gehouden met feesten die af en toe op zondag kunnen vallen en in de tijd door het jaar de "gewone liturgie" verdringen.

Bijlage V: Vragen en opdrachten

1. Wat doet de priester als eerste wanneer de Eucharistieviering begint?
2. Met welke woorden worden de lezingen afgesloten door de lector en met welke woorden antwoorden wij na het voorlezen uit de H. Schrift?
3. A. Welk moment is het hoogtepunt van de Eucharistieviering?
B. En wat is dat voor u persoonlijk?
4. Op het einde van de Eucharistieviering ontvangen wij de zegen en volgt de wegzending. Wat betekent het als er dan gezegd wordt: ga heen in vrede? (Ite Missa est)

Voor thuis..

1. Het geloof begint in het gezin; het gezin wordt wel de huiskerk genoemd, waar het geloof wordt beleefd en doorgegeven.
Wat zou volgens u de beleving van een christelijk gezin in dienen te houden?
Zou u mogelijkheden kunnen noemen om als gezin geloof te vieren. Zowel binnen als buiten het gebouw van de kerk?
2. Welke omschrijving van liturgie is naar uw mening de beste?
  - Liturgie is samenkomen om te vieren.
  - Liturgie is de Goddelijke eredienst.
  - Liturgie is de gedachtenisviering van Jezus' lijden, sterven en verrijzenis.
3. Het woord communie komt van communio en betekent: gemeenschap.
Gemeenschap met wie?
Beleeft u de communie ook als een relatie?
Beleeft u het gezinsleven ook als communio?
4. Wat betekent de Eucharistie voor uw eigen geloofsleven?

De Bijbel

Bijeenkomst II

Bijlage VI: Bijbel ¹

Inleiding

Zoals in het voorafgaande benadrukt is, heeft de vernieuwde liturgie een grotere plaats ingeruimd voor het Woord Gods.⁵ Daar moet verder nog aan toegevoegd worden, dat ook een grotere plaats is verleend aan teksten uit het O.T. De teksten uit het O.T. werden in de vroegere liturgie maar mondjesmaat gebruikt. Immers op zondag beperkten zich de teksten van de lezingen tot het N.T. Het O.T. werd slechts opengeslagen op weekdays, bij vigilielezingen en tijdens het koorgebed. Het belang van het O.T. leek wel helemaal vergeten te zijn. Nu de waarde van het O.T. herontdekt is⁶ en de noodzaak is bevestigd om in de liturgie het O.T. aan bod te laten komen, betekent dit ook, dat de lacunes in de kennis van dit gedeelte van de Bijbel moeten worden opgevuld en dat daarom studie noodzakelijk is. Het is teveel gevraagd om in het raam van deze cursus een uitgebreide uiteenzetting te geven van een 1400 bladzijden tellend boek. We moeten ons dus tot het allerbelangrijkste beperken. Tot bijbelstudie willen we zeker stimuleren.

Bijbel - H. Schrift (volgens de KKK)

Voor de katholieke Kerk is de Bijbel (de heilige Schrift) het Woord van God. "God is de auteur van de Heilige Schrift" (105). God heeft de menselijke auteurs van de heilige boeken geïnspireerd. "Voor het samenstellen van de heilige boeken koos God mensen uit, van wie Hij zich, gebruikmakend van hun eigen vermogens en krachten, bediende, om hen, terwijl Hijzelf in hen en door hen werkte, al datgene en alleen datgene wat Hij wilde, als echte auteurs te laten optekenen" (106). In de Heilige Schrift spreekt God tot de mens in de taal van de mensen. Om de Schrift goed te verklaren moet men dus letten op hetgeen de menselijke auteurs werkelijk hebben willen zeggen en wat God ons door hun woorden heeft willen openbaren (109).

---

¹ De Bijbel, uit de grondtekst vertaald. Willibrordvertaling-1978, KBS Boxtel.

Bijlage VII: DE AARD VAN DE BIJBEL²

Door J. Marx

De betekenis van de Bijbel voor de mensen is in de loop der tijden sterk veranderd. In de vroegmiddeleeuwse kloosters werd de Bijbel vol overgave, volledig geconcentreerd gelezen en overgeschreven. In onze tijd wordt de Bijbel door velen veel afstandelijker bekeken. Pas in de eeuwen na de reformatie is de Bijbel een 'huisboek' geworden. Een boek dat behoorde tot het cultuurerfgoed en de algemene ontwikkeling van individuen en gezinnen. Ook in onze tijd kan de meest eenvoudige persoon die de Bijbel kent, bogen op een goede algemene ontwikkeling. Want door de Bijbel komt deze persoon tenslotte met niet minder dan zes grote wereldrijken in aanraking. De Bijbel is geschreven in de loop van ongeveer 1400 jaar. Er wordt gesproken over de oeroude rijken van de Egyptenaren en de Babyloniërs. De Assyriërs hebben Israël bijna van de aardbodem gevaagd. De Perzen zijn vervolgens de machthebbers om dan op hun beurt weer door de Grieken te worden verdreven. Het Nieuwe Testament ontstaat tenslotte geheel in het Romeinse rijk.

Maar in de Bijbel wordt niet alleen gebruik gemaakt van geschiedenis. Er staat ook juridische literatuur, verschillende soorten gebeden en zelfs liefdesgedichten in.

Makkelijke literatuur is de Bijbel nooit geweest. Nooit is de Bijbel geschreven voor haastige lezers. Slechts door geduldig, regelmatig lezen worden de verhalen, de psalmen of de profetische literatuur steeds duidelijker. De teksten zullen zo steeds meer een eigen gezicht krijgen en het aanvoelingsvermogen voor de verschillende genres (soorten tekst) zal zo aangescherpt worden. Zo zijn er vertellingen die trachten een nauwkeurig verslag van de gebeurtenissen te geven en vertellingen die trachten de lezer tot nadenken over zijn eigen relatie met God te bewegen. Ook zijn er vertellingen met een didactisch karakter. Ze geven normen voor het handelen en trachten de lezer tot navolging te brengen.

Keer op keer hebben schrijvers in het oude Israël de geschiedenis van hun volk opnieuw overdacht en opgeschreven. Dit deden ze niet vanuit een geschiedkundige nieuwsgierigheid, maar vanuit het besef dat ze in hun geschiedenis het werk van God ontmoetten. Dit werk van God in hun geschiedenis was niet aanwezig als een vast omliggende documentatiebron als was het in steen uitgehouwen, maar in de vorm van roepingen, leiding geven en rechtspreking, hetgeen in elke tijd opnieuw bereflecteerd moest worden. Telkens op andere wijze moest Israël zich door de gebeurtenissen in zijn geschiedenis laten bevragen. Het Oude Testament kan dan ook worden omschreven als de literaire neerslag van een duizend jaar durend gesprek van een volk over de zin van zijn geschiedenis. De opvattingen van vroegere generaties moesten steeds weer opnieuw worden bijgesteld en aangepast aan de nieuwe tijdsgesest.

In onze tijd wordt onze kijk op geschiedenis bepaald door het gegeven dat het om gebeurtenissen gaat die vroeger gebeurd zijn. Wij kunnen met historische gegevens alles doen wat we willen. We kunnen ons iets herinneren om ons er over te verbazen, we kunnen het veranderen, we kunnen het ook laten rusten. Wij bepalen dit zelf vanuit de afstand die we ervaren tussen het toen en het nu.

---

² SC. 24, 35 en 51.

Het oude Israël kon dit niet. Het kon de gebeurtenissen uit het verleden niet vergeten of veranderen. Want de afstand tussen het toen en het nu werd overbrugd door de altijd aanwezige God. Op deze manier was men in staat om de geschiedenis met God naar de tegenwoordige tijd te halen.

Als in het oude Israël een generatie zich met de geschiedenis bezighield, dan hield men zich bezig met de eigen relatie tot God.

De wijze waarop in het Oude Testament over God wordt gesproken is zeer divers. Het varieert van de vroomste bewoordingen tot bijna lasterlijke taal. De psalmen zijn in honderden jaren tijd gegroeid tot een van de meest intieme en krachtige bewoordingen die mensen tegenover God kunnen gebruiken. De profeten doorbreken steeds weer opnieuw het in hun tijd gewone spreken over God. Want net zoals Abraham en Mozes, zo moesten ook de profeten steeds weer opnieuw ervaren en verwoorden dat God daar waar Hij zich openbaart zich tegelijk ook weer verbergt. Daar waar God zich openbaart, doorbreekt Hij steeds weer het menselijke voorstellingsvermogen. En zijn zelfs dat niet slechts kleine passen in de richting van de beproeving van het Nieuwe Testament, waar verteld wordt dat God de mens zeer dichtbij is gekomen in het kruis van Jezus en zich daarin nog verder verborgen heeft als het ooit door mensen voor mogelijk werd gehouden?

Maar in de Bijbel openbaart niet alleen God zich. Ook de mens leert zich kennen, duidelijker dan ooit van tevoren. Pas in het licht van God bereikt hij zijn eigenlijk grootte. In het Oude Testament leert hij zichzelf kennen als een schepsel dat altijd, of hij het weet of niet, in een relatie tot God staat, als een schepsel dat meegenomen wordt in een geschiedenis met God en dat, vanaf het begin bestemd voor het gesprek met God, altijd nood heeft aan contact met God.

Het raadsel van de zin van de geschiedenis van Israël vormt even belangrijk als in het Oude Testament, de context van het Nieuwe Testament. Het vormt de achtergrond voor het gesprek van Jezus met zijn tijdgenoten. Vooral de afsplitsing van de eerste christenen van de joodse gemeenschap staat in het teken van dit raadsel toen zij, in het bewustzijn het echte Israël te zijn, het leven en het sterven van Jezus als de uiteindelijke zin van de geschiedenis van Israël met God beschouwden. Toen gingen zij dan ook vanuit het paasgebeuren, de gehele geschiedenis van Israël, het gehele Oude Testament opnieuw interpreteren.³

---

³ Naar: G. von Rad, Vom Lesen des Alten Testamentes, in: Gottes Wirken in Israel, Neukirchen 1974, blz. 11-21.

CITEREN UIT DE BIJBEL

a.	Afkortingen van het bijbelboek	bijv. Genesis: Gen.
b.	Hoofdstuk	bijv. Gen. 11
c.	Verzen: na de komma	bijv. Gen. 11,3
d.	- = tot en met	bijv. Gen. 11,3-5
e.	v = plus een volgend vers	bijv. Gen. 11,3v
f.	vv = plus meerdere volgende verzen	bijv. Gen. 11,3vv
g.	hoofdstuk 11 vers 3 en 7 =	Gen. 11,3.7
h.	hoofdstuk 11 vers 4 tot en met hoofdstuk 12 vers 3	Gen. 11,4-12,3
i.	als meerdere boeken dezelfde naam hebben dan zet men een nummer voor de naam van het boek	bijv. 1 Joh. 11,2-7

DE HISTORISCHE LIJN IN DE BIJBEL

De Bijbel is geen geschiedenisboek, biologieboek, natuurkundeboek of aardrijkskundeboek. Eerder zouden we het een geloofsboek kunnen noemen, waarin God met de mensen in gesprek gaat. Altijd moeten we ons realiseren, dat het dus geen wetenschappelijk boek is, maar dat God tot ons spreekt in menselijke taal.

Toch geeft de Bijbel natuurlijk wel historische en bijvoorbeeld ook aardrijkskundige feiten. Aan de hand van de archeologie en andere wetenschappen is zo een historische lijn vast te stellen.

Hier volgt beknopt een beschrijving van enkele historische feiten. Er ontstaat zo een tijd-balk met de voornaamste bijbelse en wereldlijke gebeurtenissen.

Een uitgebreidere en veel gedetailleerdere versie is te vinden in de KBS-bijbel (de tijd-balk).

Aartsvaders:
Abraham
Isaak
Jacob

te Kanaän vanaf ca. 1860 voor Christus

→ twaalf zonen (stammen) → Jozef ca. 1640 voor Christus

→ Hebreëen als slaven
in Egypte

→ Mozes ca. 1260 voor Chr.

→ Uittocht

→ 10 geboden

Intocht in Kanaän ca. 1200 v. Chr. ←

→ Richteren
Koningen
Profeten

Vanaf ca. 1000 v. Chr. worden
de meeste verhalen opgeschreven

→ Ca. 920 v. Chr. valt Israël
uiteen in het

Noordrijk (Israël) ← → Zuidrijk (Juda)

Assyrische ballingschap
(geen terugkeer)
ca. 720 v. Chr.

←

→ Babylonische
ballingschap
ca. 589 v. Chr.

Tijdens deze ballingschap
komt men tot een hernieuwde
reflectie op de traditie en
worden er veel verhalen op-
geschreven: het gezicht van
het OT wordt grotendeels bepaald

←

→ Ca. 539 v. Chr. terugkeer uit de ballingschap

→ ca. 80 v. Chr. overheersing door de Romeinen

Geboorte van Jezus van
Nazaret ca. 6 n. Chr. ←

→ 70 n. Chr. verwoesting van de tempel in
Jeruzalem; begin van de diaspora (verstrooiing)

→ Schrijven van het N.T. tussen
50 n. Chr. en 120 na Chr.

→ 1948: hernieuwde stichting van de staat Israël

Bijlage VIII: HET OUDE TESTAMENT

Wij verdelen de Bijbel in Oude en Nieuwe Testament. Het jodendom erkent het N.T. niet als behorend tot de Bijbel. Het O.T. is hun Bijbel. De joodse naam voor Bijbel is: Tenach. Het woord TeNaCH is gevormd uit de beginletters van de joodse namen van de drie delen van de joodse bijbel.

Deze drie delen zijn:

I.	Torah:	T	=	Wet, onderwijs, leer; vijf boeken van Mozes
II.	Nebiïm:	N	=	Profeten
III.	Chetoebim:	CH	=	Geschriften

I. Torah

De Torah bestaat uit de volgende boeken:

- a) Genesis
- b) Exodus
- c) Leviticus
- d) Numeri
- e) Deuteronomium

De Torah is het hart en de kern van de Tenach. Bepaalde stromingen binnen het jodendom beperken zich tot de Torah, bv. de Sadduceeën. Zij wijzen de verdere boeken af als niet behorend bij Gods Openbaring.

II. Nebiïm - de profeten

De andere boeken van het O.T. danken hun bestaan aan de eerste vijf boeken, de Torah, en hebben daar een sterke band mee. De Profeten en de Geschriften zijn niet twee zelfstandige losse delen van de bijbel. Ze zijn alleen maar te verstaan in eenheid met wat er in de Torah geschreven staat.

De volgende boeken van de Bijbel behoren tot de profetische literatuur (Nebiïm):

- a. De vroegeroepen: Josua, Richteren, 1+2 Samuël, 1+2 Koningen.
- b. De laatgeroepen: Jesaia, Jeremia, Ezechiël (3 grote profeten); Hosea, Joël, Amos, Abadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Sefanja, Haggai, Zacharia, Maleachi (12 kleine profeten).
Een profeet (Nabi) is een geroepene door de Heer.

III. Chetoebim: de geschriften

In het laatste grote gedeelte van de Tenach, de geschriften, vindt men zeer verschillend materiaal in bonte afwisseling bijeen. Proza en poëzie, vrome liederen en wijze spreuken, leerdichten en liefdesliederen, novellen en feestlegenden, apocalypsen en historische gedichten - kortom alles wat geen plaats had gevonden in Torah of Profeten, maar toch tot de H.Schrift behoort:

- a. De Psalmen
- b. Job
- c. De spreuken van Salomo
- d. De vijf feestrollen: Ruth - Hooglied - Prediker - Klaagliederen - Ester
- e. Daniël
- f. Ezra - Nehemia
- g. I en II Kronieken

Aanhangsel: de Apocriefen

De naam "Apocriefen" is eigenlijk niet terecht. Onder "Apocrief" verstaan we die boeken, die als niet-bijbels moeten worden gekenmerkt. Het betreft hier teksten die nog niet opgenomen waren in de oorspronkelijke lijst van boeken, waaruit de Tenach was samengesteld. Ook zijn enkele verhalen van jongere datum.

Tot de Apocriefen behoren:

- a) Judit
- b) Wijsheid
- c) Tobit
- d) Ecclesiasticus
- e) 1+2 Makkabeeën

Het Nieuwe Testament

Het Nieuwe Testament bestaat uit de volgende boeken.

De Evangeliën

- het evangelie volgens Matteüs
- het evangelie volgens Marcus
- het evangelie volgens Lucas
- het evangelie volgens Johannes

De Handelingen van de Apostelen

De Brieven van Paulus

- de brief aan de christenen van Rome
- de eerste brief aan de christenen van Korinte
- de tweede brief aan de christenen van Korinte
- de brief aan de Galaten
- de brief aan de christenen van Efeze
- de brief aan de christenen van Filippi
- de brief aan de christenen van Kolosse
- de eerste brief aan de christenen van Tessalonica
- de tweede brief aan de christenen van Tessalonica
- de eerste brief aan Timoteüs
- de tweede brief aan Timoteüs
- de brief aan Titus
- de brief aan Filemon
- de brief aan de Hebreëen

De Katholieke Brieven

- de brief van Jacobus
- de eerste brief van Petrus
- de tweede brief van Petrus
- de eerste brief van Johannes
- de tweede brief van Johannes
- de derde brief van Johannes
- de brief van Judas

De Apocalyps of Openbaring van Johannes

HET NIEUWE TESTAMENT

Het hoofdgedeelte van het Nieuwe Testament vormen de vier Evangeliën. De evangelisten zijn Matteüs, Marcus, Lucas en Johannes. Het Evangelie is geen biografie van Jezus, maar zijn boodschap die samenvalt met zijn persoon. Woord en persoon vallen samen. Het gaat niet om de vraag: Wat is er precies met Jezus gebeurd van de wieg tot het graf (biografie), maar: Wie is Jezus ten diepste? Wat wil Hij ons zeggen? Welke betekenis heeft Hij voor ons? Voor mij persoonlijk? Voor de mensheid?

De Evangeliën sluiten vaak aan bij de teksten uit het Oude Testament. Zij willen getuigen, dat de grote gebeurtenissen uit het verleden in Jezus hun vervulling vonden.

De Evangeliën zijn geschreven vanuit de ervaring van Pasen. In dat licht dienen we de evangelieverhalen te lezen. De evangelisten zijn allereerst *een getuigenis van de gekruisigde en verrezen Heer*. Er wordt wel eens gezegd, dat de Evangeliën niets anders willen zijn dan het verhaal van het laatste avondmaal t/m de verrijzenis. Alleen de inleiding is wat lang geworden. Na Jezus' verrijzenis en vooral vanaf Pinksteren was er feitelijk alleen de mondelinge overlevering of traditie. Aanvankelijk werd vooral de kruisdood en de verrijzenis van Jezus belicht (vgl. de preken in Handelingen). Maar geleidelijk werden ook andere feiten uit het leven van Jezus Christus gekozen en geïnterpreteerd.

Het werk van een evangelist

1. Het verzamelen van de mondelinge overlevering die binnen zijn bereik ligt.
2. Hij selecteert dat materiaal zodanig, dat het dienstig wordt aan zijn persoonlijke visie op Jezus.
3. Deze verhalen plaatst hij niet zo maar achter elkaar. Hij ordent ze zo, dat er een lijn zichtbaar wordt. Die structuur laat zien wat de evangelist wil zeggen.
4. Iedere evangelist heeft een eigen visie op Jezus. Ze beschrijven allen dezelfde Jezus, maar op een andere wijze.

Matteüs benadrukt de boodschap van Jezus als de boodschap van het koninkrijk en zijn gerechtigheid.

Lucas vertelt het leven van Jezus als een groot reisverhaal naar Jeruzalem, waar Hij zal lijden, sterven en verrijzen.

Marcus benadrukt de teleurstelling in het leven van Jezus, zijn afwijzing door zijn volk. 'Marcus' geldt als het oudste evangelie, waarschijnlijk geschreven in Rome na de dood van Petrus en Paulus (65 na Chr.).

Matteüs en Lucas ontlenen veel aan het evangelie van Marcus. Samen vormen deze drie evangelisten de synoptici.

Naast de drie synoptici bestaat er een vierde evangelie: het evangelie volgens Johannes. Dit evangelie verschilt nogal van de synoptici:

Het Johannesevangelie is het jongste evangelie. Het ligt niet in de bedoeling een levensverhaal over Jezus te schrijven, maar het evangelie wil steeds doordringen tot het geheim van de persoon van Jezus. De biografische gegevens zijn kapstokken om telkens weer het geheim van Jezus' persoon te belichten als Zoon van de Vader.

De Handelingen van de Apostelen

Deze titel is niet geheel nauwkeurig. We vinden er geen beschrijving van de volledige geschiedenis van de werkzaamheden van de apostelen. Eigenlijk wordt alleen van de apostelen Petrus en Paulus gesproken en zelfs van hun werkzaamheden vinden wij geen volledig verslag.

De schrijver is Lucas, ook evangelist (vgl. Hand. 1,1-3).

De schrijver is een gezelschap van Paulus en geldt daarom als de betrouwbare bron van het leven in de jonge Kerk.

De tijd waarin het boek werd geschreven kan niet lang na de verhaalde gebeurtenissen zijn geweest en moet voor het jaar 70 worden geplaatst, omdat het boek de tempel nog veronderstelt, die in het jaar 70 werd verwoest.

Het doel van Lucas was niet het schrijven van een journalistiek verslag, maar het aantonen van de voortzetting van het werk van Jezus in de wereld, zoals Hand. 1,8 het formuleert.

De Brieven van Paulus

De traditioneel aan Paulus toegeschreven brieven zijn veertien in getal. De brief aan de Hebreëen, die ook in de canon als laatste een aparte plaats inneemt, wordt tegenwoordig niet meer aan Paulus toegeschreven.

Naar inhoud en tijdsorde, globaal genomen, kan men ze verdelen in de volgende groepen:

- de eschatologische (1 en 2 Thess.);
- de grote of hoofdbrieven:
  - Gal. en Rom. handelen over rechtvaardiging door het geloof,
  - 1 en 2 Kor. over problemen van apostolaat, zielzorg en liturgie;
- de gevangenschapbrieven (Fil., Filemon, Kol. en Ef.):
  - in de laatste twee is de Kerk hoofdthema;
- de pastorale brieven, met instructies voor de pastores of herders der gemeente.

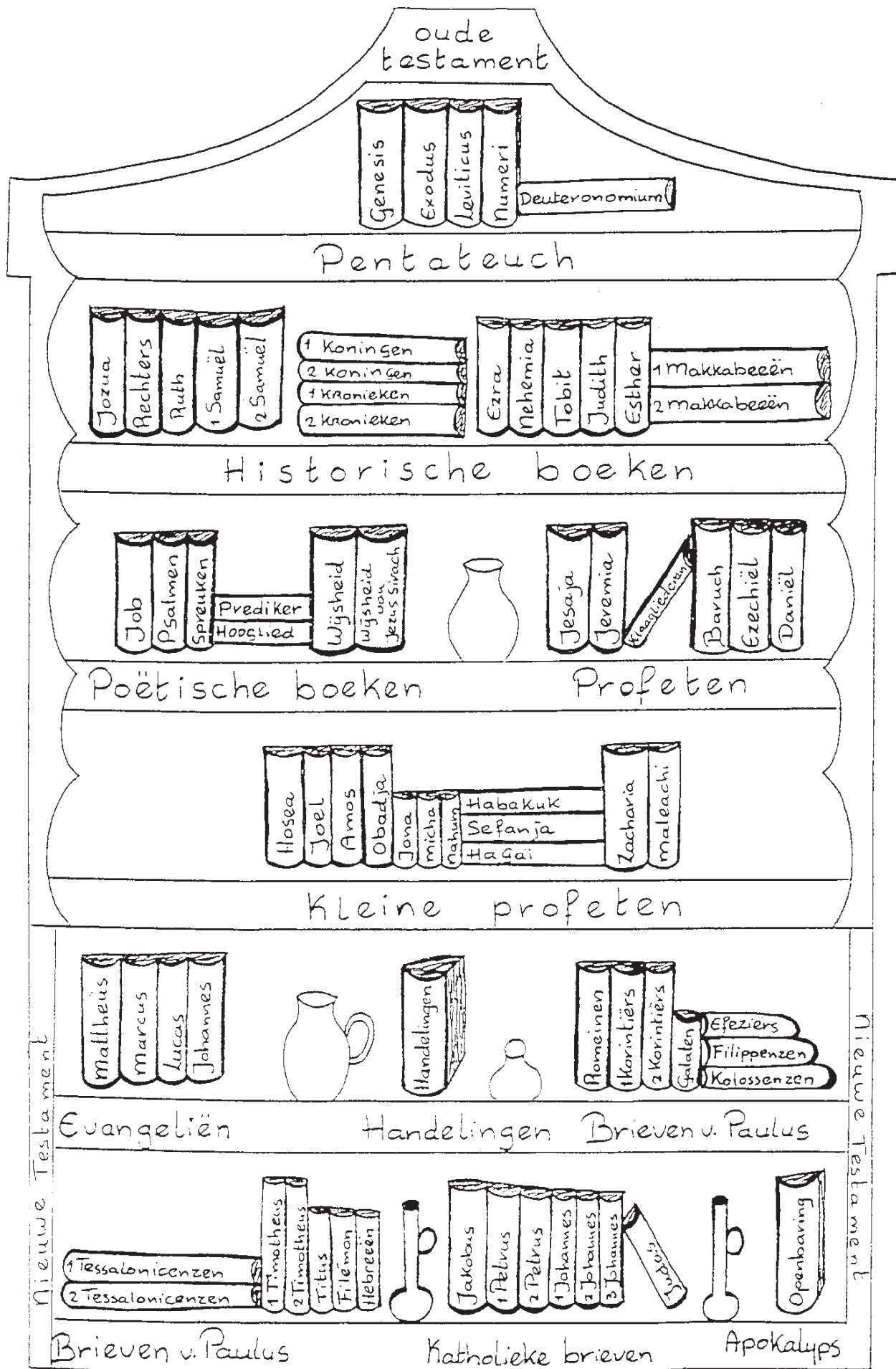
De Katholieke Brieven

De niet-Paulinische brieven worden de Katholieke of Algemene Zendbrieven genoemd, omdat de meeste van deze geschriften een meer algemene strekking hebben en ook oorspronkelijk niet voor een bepaalde gemeente of bepaalde persoon waren bestemd. Ze zijn zeven in getal en worden anders dan de Brieven van Paulus, aangeduid met de naam van hun schrijvers, niet naar die der geadresseerden.

De Apocalyps

De Apocalyps of Openbaring van Johannes is een moeilijk boek, omdat het behoort tot een letterkundige soort waarmee de moderne lezer niet vertrouwd is. Het is het enige boek van het N.T. dat profetisch is. De Apocalyps van Johannes heeft de duidelijke bedoeling de gelovigen te sterken en aan te sporen tot standvastigheid in de dreigende vervolging.

Men kan in het boek geen concrete voorspellingen zoeken omtrent de geschiedenis van de Kerk. In het algemeen moet men de visioenen symbolisch trachten te verstaan. Om hun betekenis te achterhalen is een gedegen kennis van het Oude Testament, door de schrijver voortdurend met groot meesterschap benut, onontbeerlijk.

Bijlage X: Vragen en opdrachten

De parabel van “de barmhartige Samaritaan” wordt in meerdere versies uit kinderbijbels voorgelegd. Bijv:

- D.A. Cramer-Schaap , Bijbelse verhalen voor jonge kinderen.
- Karel Eykman- Bert Bouman, Woord voor Woord, kinderbijbel, Het nieuwe Testament.
- Evangelieboek voor vieringen met kinderen. Uitg. Tabor.
- De Bijbel, uit de grondtekst vertaald, Willibrordvertaling, KBS 1981.

Welke versie komt het beste in aanmerking om in de liturgie gebruikt te worden?
En waarom?

1. Waarom worden bijbelverhalen voor de vieringen met kinderen aangepast?
2. Welk bijbelverhaal zou u het liefste in de catechese gebruiken? En waarom?

Voor thuis.

1. Wat betekent de Bijbel voor uw eigen geloofsleven? Leest u zelf wel eens in de Bijbel? En ervaart u de Bijbel als het Woord van God?
2. Is de bijbeltekst ook een persoonlijk woord voor mij? Hier en nu in mijn situatie?
3. Probeer aan de hand van een bijbeltekst om de verschillen in letterlijke en overdrachtelijke uitleg aan te geven.

*Inleiding over
Directorium voor de
Eucharistievieringen met
kinderen*

Bijeenkomst III

Bijlage XI: Directorium voor de Eucharistievieringen met kinderen ⁴

Doelstelling van het Directorium

I. De opvoeding van de kinderen tot het vieren van de Eucharistie

De kinderen moeten ook voor wat betreft de eucharistische vorming groeien in de gemeenschap met Christus en met hun medechristenen. Deze liturgische en eucharistische vorming mag niet los gezien worden van de algemene, zowel menselijke als christelijke opvoeding (8). In verhouding tot hun leeftijd en persoonlijke ontwikkeling moeten de kinderen worden opgevoed tot een beter begrip van de Eucharistie. Bijvoorbeeld tot een ervaring van de menselijke waarden, die aan de eucharistieviering inherent zijn: handelen in gemeenschap, begroeting, vermogen om te luisteren, om vergiffenis te geven en te vragen, dankbetuiging, ervaring van symbolische handelingen, van vriendenmaal en feestelijke viering (9).

Deze eucharistische catechese begint eigenlijk al thuis in het gezin. Wanneer ouders vrijwillig voor het doopsel van hun kinderen vragen, zijn ze ook verplicht om hun kinderen op te voeden in het geloof. Dagelijks gezamenlijk gebed en het brengen tot persoonlijk gebed zijn daarbij de grondslag. Dan zullen kinderen, wanneer ze eenmaal regelmatig de Eucharistie gaan meevieren (vanaf hun prille jaren) gemakkelijker in de liturgische gemeenschap meezingen en bidden. Ze zullen dan zelfs al een eerste begrip kunnen hebben van het mysterie van de Eucharistie (10).

De beste school voor christelijke en liturgische opvoeding is de christelijke gemeenschap zelf.

Wanneer deze het evangelie beleeft, en de Eucharistie actief meevert kunnen ook peters en meters en anderen daarbij een bijzondere taak hebben. Meer speciaal ook kleuterscholen, katholieke scholen en allerlei verenigingen voor kinderen (11).

De Eucharistie zelf heeft natuurlijk een onderrichtende invloed, maar daarnaast zal er ook in parochie en school catechetisch onderricht moeten zijn over de Eucharistie. Aan de hand van de voornaamste rituelen en gebeden kan dan de betekenis van de Eucharistie worden uitgelegd.

'Bijzondere vermelding verdient de catechese waarmee de kinderen worden voorbereid op de eerste communie. Daarin moeten ze niet alleen leren welke de geloofswaarheden zijn met betrekking tot de Eucharistie, maar ook hoe ze in het vervolg, op hun aangepaste wijze door de boete voorbereid, volledig opgenomen in het Lichaam van Christus, actief met het volk van God kunnen deelnemen aan de Eucharistie, deelhebbend aan de tafel des Heren en de gemeenschap van de gelovigen' (12).

Vieringen van verschillende aard kunnen helpen tot de liturgische vorming. Bepaalde liturgische elementen zoals begroeting, stilzwijgen en gemeenschappelijke lofprijzing (m.n. door zang) kunnen zo gemakkelijker worden begrepen (13).

---

⁴ Directorium voor de Eucharistievieringen met kinderen; Congregatie voor de Goddelijke Eredienst, 1973.

II. De eucharistievieringen met volwassenen waaraan ook kinderen deelnemen

Het Directorium onderscheidt twee mogelijkheden voor vieringen met kinderen. De eerste mogelijkheid is die van de gewone viering van volwassenen waaraan ook kinderen deelnemen.

Kleine kinderen kunnen in een aparte ruimte verblijven o.l.v. enkele parochiële helpsters. Zij kunnen op het eind van de H. Mis worden binnengeleid om de zegen te ontvangen (16). Om te voorkomen dat de kinderen in de viering zich verwaarloosd voelen zouden ze kort kunnen worden aangesproken bijvoorbeeld bij de inleidende woorden (aan het begin en het eind van de Mis) of ook tijdens de preek. Ook de kinderwoorddienst, waarbij de kinderen tijdens de woorddienst en de preek op een aparte plaats een eigen woordviering krijgen is een mogelijkheid (17). Ook kunnen bepaalde taken aan de kinderen worden toevertrouwd zoals het aandragen van de gaven of het zingen van een of meerdere liederen (of een of meer voorbeden) (18). Ook kunnen één of meerdere van de hieronder vermelde aanpassingen worden aangebracht in dit soort vieringen (19).

III. De eucharistievieringen met kinderen waaraan slechts enkele volwassenen deelnemen

De tweede mogelijkheid is een viering waaraan voornamelijk kinderen deelnemen. Deze wordt vooral aanbevolen voor de wekdagen. Bij deze vieringen is een aantal aanpassingen vanzelfsprekend nodig (20).

Verderop zullen we die aanpassingsmogelijkheden behandelen aan de hand van de volgorde van de H. Mis.

Fundamentele principes: ⁵

1. Aanpassingen als hulp voor de beleving van de gewone misviering

“Voortdurend houde men voor ogen dat zulke eucharistievieringen de kinderen moeten voorbereiden op de missen voor volwassenen, vooral die waarin de christelijke gemeente op de zondagen behoort samen te komen. Daarom moet men afgezien van de aanpassingen die de leeftijd noodzakelijk maakt, niet overgaan tot heel speciale rituelen die al te zeer afwijken van de gewone misliturgie met het volk. Het doel der verschillende onderdelen moet steeds beantwoorden aan hetgeen in de Algemene Inleiding op het Romeins Missaal telkens daarover gezegd is, ook al kan soms om pastorale redenen een volkomen gelijkheid niet worden gevorderd” (Dir.21).

Bij alle aanpassingen, die men wil aanbrengen, dient men zich af te vragen of ze voldoen aan wat hier gevraagd wordt. Beantwoordt deze concrete aanpassing daadwerkelijk aan het hoofddoel nl. voorbereiding en hulp te zijn tot een beter verstaan en dieper beleven van de gewone eucharistieviering?

---

⁵ Het onderstaande wordt uitvoerig behandeld in: J. Hermans, Eucharistie vieren met kinderen, Tabor, Brugge, 1987, blz. 436-445

2. Het tweede principe is de **actieve en bewuste deelname** van de kinderen. Deze moet ook tegen de achtergrond van het eerste principe gezien worden

Dir.22:

“Men zorg dus dat alles in het werk wordt gesteld om zulk een deelneming te vergroten en te versterken.” Een bijzondere rol voor kinderen is mogelijk bij het in gereedheid brengen van de ruimte en het altaar, als zangers optreden, koorzang en verzorgen van instrumentale muziek. Lezingen voordragen, antwoorden tijdens preek, de intenties van de voorbede zeggen, de gaven naar het altaar dragen. “Uiterlijke handelingen blijven onvruchtbaar als ze niet dienstig zijn voor innerlijke deelneming van de kinderen. Daarom heeft het heilige stilzwijgen ook in de eucharistievieringen met kinderen zijn betekenis.” Het hoogtepunt moet de deelname aan de communie zijn.

Dir.33 :

“Rekening houdend met de aard van de liturgie als een activiteit van de gehele mens en met de kinderpsychologie, moet deelneming door uiterlijke gedragingen en lichaamshouding in de eucharistievieringen met kinderen sterk bevorderd worden, in overeenstemming met de leeftijd van de kinderen en met de plaatselijke gewoonte.”

- **Juist verstaan van het begrip “bewuste deelname”**

Men moet zich hoeden voor een overbeklemtoning van het verstandelijke aspect in de liturgie.

Dus niet louter verbaal bezig zijn.

Maar ook niet alles inzichtelijk willen maken. Ook in het dagelijks leven begrijpen kinderen niet alles! Kinderen mogen bewust gemaakt worden van het feit, dat het om een geloofsmysterie gaat. En dat dit geloof en God nooit helemaal inzichtelijk gemaakt kunnen worden.

Alles inzichtelijk maken kan tekort doen aan dit geloofsmysterie. De H. Mis moet ook geen lesuur worden.

- **Juist verstaan van het begrip “actieve deelname”**

Zoveel mogelijk kinderen actief betrekken bij de viering. Maar het moet geen activisme worden. Het gaat niet om het bezigzijn op zich van de kinderen. Het is geen bezigheids therapie. De vraag is dus ook niet wat de kinderen allemaal kunnen doen, maar wat dienstig is aan het doel van het zo vruchtbaar mogelijk vieren van de Eucharistie. De vraag is dus: helpt deze activiteit, (aanpassing – deelname) het kind om de liturgie beter te begrijpen en dieper te beleven?

Ook als een bepaalde activiteit mooi en indrukwekkend wordt gevonden door de kinderen of omstanders, maar tekort doet aan dit werkelijk begrip van de liturgie, dan kan men ze beter achterwege laten. Een teveel aan uiterlijke handelingen kan de innerlijke deelname bemoeilijken.

- **Juist verstaan van het begrip “viering”**

Ook de eucharistieviering met kinderen is een viering. Ze moet spreken van feestelijkheid, saamhorigheid en meditatie. Van belang is de wijze waarop de priester zich gedraagt en waarop hij spreekt.

Liturgie is ‘de uitoefening van Jezus Christus’ priesterschap: verheerlijking van God en heiliging van de mens. Dit moet de norm zijn voor de liturgische vormgeving. Liturgie is dus altijd vieren van het Christusmysterie.

De liturgie heeft meerdere catechetische elementen, maar liturgie is meer dan catechese.

Deze catechetische elementen staan in functie van een ‘mystagogie’, d.i. een binnenleiden in de werkelijkheid van de te vieren geloofsmysterieën. Dat betekent dat er in de viering niet alleen een bezinning op of een verklaring van het geloof plaatsvindt, maar dat het een tegenwoordigstelling van Gods heil is. Liturgie is steeds actueel heilshandelen van God met de mens. De vieringen moeten dus geen catecheseles worden, maar de catechetische elementen moeten de kinderen dieper doen binnendringen in de liturgische werkelijkheid. De liturgie vraagt bijvoorbeeld uitdrukkelijk om een gebedsklimaat.

- **Juist verstaan van het begrip “aanpassing”**

De aanpassingen gebeuren niet omwille van zichzelf. Het verdient dus geen voorkeur om maar steeds weer te veranderen en iets nieuws te presenteren. Liturgie bestaat juist bij gratie van het steeds weerkerende: de ritus; een vast element van herkenning, wat tot de fundamentele kenmerken van de liturgie behoort. Alle aanpassingen hebben een dienende functie voor de liturgie in haar concrete, normale vorm en inhoud. Aanpassingen die dit niet nastreven vervreemden eerder van de liturgie. Norm is dus ook niet of aanpassingen ‘aanslaan’ of dat iets succesvol ‘overkomt’. Altijd moet men zich afvragen of de verandering wel positief bijdraagt tot een beter ingroeien in het gewone liturgisch leven.

Bijlage XII: Vragen en opdrachten

1. Geef eens de overeenkomsten en de verschillen aan tussen bidden en Eucharistie vieren.
2. Geef de verschillen en overeenkomsten aan tussen catechese en Eucharistie vieren.

Voor thuis

1. Geef eens aan hoe er thuis binnen het gezin mogelijkheden zijn om kinderen voor te bereiden op de liturgie van de parochiegemeenschap.
2. Probeer in eigen woorden te omschrijven wat 'actieve en bewuste' deelname aan de Eucharistie betekent.

*Aanpassingsmogelijkheden
in de eucharistieviering
met kinderen*

Bijeenkomst IV

Bijlage XIII: Aanpassingsmogelijkheden in de eucharistieviering met kinderen aan de hand van het directorium (I)

Taken bij de viering.

De taak van de *priester* in deze viering is erg belangrijk. De viering moet getuigen van feestelijkheid, saamhorigheid en meditatie. En dit moet vooral door de priester worden opgeroepen. Hij moet zorgen voor de waardigheid en de eenvoud van zijn gebaren. Enerzijds moet hij gemakkelijk te begrijpen zijn, anderzijds moet hij een al te kinderlijke vormgeving vermijden. Het kan vruchtbaar zijn als de priester de kinderen met eigen woorden uitnodigt b.v. tot de schuldbelijdenis, tot het gebed over de gaven, tot het gebed des Heren, tot de vredewens en tot de communie (23).

Het is altijd gewenst dat er *volwassenen* deelnemen aan de viering, niet zozeer om toezicht te houden maar om mee te bidden en om de kinderen te helpen. Eén van hen kan eventueel met toestemming van de pastoor na het evangelie de kinderen toespreken, wanneer deze het moeilijk valt zich aan de mentaliteit van de kinderen aan te passen. Men bevordert de verscheidenheid van taken door een gebruik van lectoren, zangers zowel van kinderen als volwassenen. Zo zal verveling vermeden worden (24).

Plaats en tijd van de viering

Als het plaatselijke kerkgebouw niet beantwoordt aan de eisen die een viering met kinderen stelt kan men nu en dan uitwijken naar een andere geschikte ruimte, die wel de 'hoge viering waardig' moet zijn (25).

Wat het tijdstip betreft moet die tijd gekozen worden voor de eucharistieviering die het best overeenkomt met hun levensomstandigheden, zodat ze zo ruim mogelijk openstaan voor het aanhoren van het woord van God en het vieren van de Eucharistie (26).

Vorbereiding

Zorgvuldige en tijdige voorbereiding is gewenst met name voor de gebeden, gezangen, lezingen en de intenties van de voorbede. Ook kunnen kinderen betrokken worden bij die voorbereiding, m.n. ook bij het gereedmaken en versieren van de plaats van de viering en bij het gereedmaken van de kelk, pateen en ampullen.

Zang en muziek

Muziek is altijd een belangrijke factor in de Eucharistie. Maar vooral toch bij de eucharistieviering met kinderen. Er moet daarom grote zorg besteed worden aan de muziek. Acclamaties kan men liever laten zingen dan zeggen (30).

De vaste gezangen (eer aan God, geloofsbelijdenis enz.) kunnen gezongen worden op vertalingen in de volkstaal, ook als ze niet geheel overeen komen met de officiële vertalingen. Er moet dan wel toestemming gegeven worden door het bevoegd gezag (31).

“Muziekinstrumenten kunnen van groot nut zijn”. Vooral als de kinderen ze zelf bespelen. “Soms geven zij op hun eigen wijze uiting aan de feestelijke vreugde en de lofprijzing van God.” Het is duidelijk dat zelfgespeelde en gezongen muziek de actieve en bewuste deelname van kinderen kan verhogen. Maar anderzijds moet men er voor waken, dat de muziek de zang niet overheerst en bij de kinderen verstrooiing brengt in plaats van stichting (32).

Uiterlijke gedragingen

Deelneming door uiterlijke gedragingen en lichaamshouding moet dus sterk bevorderd worden. Vooral processies en andere handelingen die een lichamelijke deelneming bewerken. De intocht met de celebrerende priester, een evangelieprocessie, de processie voor het aandragen van de gaven en een processie bij het ter communie gaan zijn mogelijkheden om die specifieke momenten beter te laten beleven door de kinderen (33,34).

Visuele elementen.

Visuele momenten zijn belangrijk voor kinderen. Te denken valt aan visuele momenten naar gelang en in de loop van het kerkelijk jaar: kruisverering, paaskaars, kaarsen op het feest van opdracht van de Heer (Maria Lichtmis), palmwijding en processie op Palmzondag.

Ook geldt dat voor de afwisseling van de liturgische kleuren en gewaden. Ook andere visuele elementen kunnen worden ingevoerd, om kinderen de grote werken van schepping en verlossing met de ogen waar te laten nemen (35). Door kinderen vervaardigde tekeningen kunnen nuttig zijn, bijvoorbeeld ook voor de preek en om de intenties van de voorbede uit te beelden (36).

Stilzwijgen

Kinderen zijn ook op bescheiden wijze in staat tot meditatie. Daarom zal er ook ruimte zijn voor stilte. Daarbij hebben ze wel begeleiding nodig om te leren zich op bepaalde momenten in zichzelf te keren, bijvoorbeeld na de communie of de preek (37).

Aanpassingsmogelijkheden in de eucharistieviering met kinderen aan de hand van het directorium (II)

Aanpassingen in het verloop van de viering

Dir. 39:

Om te zorgen dat het onderscheid tussen de eucharistievieringen met kinderen en de eucharistievieringen met volwassenen niet te groot wordt, mogen enige rituelen en teksten nooit voor de kinderen worden aangepast, o.a. de acclamaties en de antwoorden op de begroetingen van de priester, het gebed des Heren en de trinitarische formule aan het einde van de zegen waarmee de priester de eucharistieviering besluit. Ook wordt aangeraden - behoudens het gebruik van de geloofsbelijdenis van de apostelen waarover in nr.49- de kinderen geleidelijk gewend te maken aan de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel.

A. Openingsritus

De openingsritus is bedoeld om de samengekomen gelovigen tot een gemeenschap te maken. Een overmaat aan rituelen moet dit principe niet verduisteren. Daarom mag nu en dan een onderdeel van de gewone openingsritus worden weggelaten. Er moet altijd enig inleidend element zijn, voordat de rite wordt afgesloten met het openingsgebed. Het is goed om elk element te zijner tijd op te nemen (40).

B. Woorddienst

Een bijbellezing mag ook in de eucharistieviering met kinderen nooit ontbreken, omdat de lezingen uit de heilige Schrift het 'voornaamste deel van de dienst van het woord uitmaken' (41).

Voor wat betreft de twee of drie lezingen van de zondagen mag men volstaan met het lezen van de evangelielezing, wanneer de andere lezingen moeilijk begrepen kunnen worden. Deze moet echter wel altijd gelezen worden (42). Als alle voorgeschreven lezingen te moeilijk zouden zijn voor de kinderen, mag men ook andere lezingen uit het lectionarium of de H. Schrift kiezen. Hierbij moet men wel de liturgische tijd in acht nemen. Voor wat betreft de aanpassing van de tekst: dit moet voorzichtig gebeuren en wel zo 'dat noch de betekenis van de tekst, noch de geest of wat men zou kunnen noemen: de stijl van de heilige Schrift wordt verminkt' (43).

Bij het kiezen van een tekst moet men eerder letten op de inhoud dan op de lengte, omdat een kortere lezing niet altijd geschikter is voor de kinderen (44).

Een verklarende omschrijving moet vermeden worden, omdat God zelf spreekt... en Christus zelf door zijn woord temidden van de gelovigen aanwezig is (45). Tussen de lezingen zingt men met de kinderen de psalm, of een lied in de stijl van de psalmen of het alleluia. Wanneer er slechts één lezing is, kan het zingen plaats vinden na de preek. Eventueel kan het zingen ook nu en dan vervangen worden door een meditatieve stilte (46).

Alle factoren, die voor de verklaring van de lezingen dienstig zijn, zijn van groot belangrijk. Ze kunnen helpen om de kinderen de lezing meer eigen te maken. Dit kan gebeuren door inleidende woorden die aan de lezing voorafgaan. Ze kan bestaan uit een uitleg van het tekstverband en uitleg van de tekst zelf.

Indien dat wenselijk of nuttig is kan de tekst van de lezingen, ook van het evangelie, worden voorgelezen in een rolverdeling zoals bij de lezing van het passieverhaal in de Goede Week. De kinderen kunnen dan dus ook bepaalde rollen op zich nemen. De Christuspartij is voorbehouden aan de priester (47).

De preek, waarin het woord van God wordt verklaard, dient grote aandacht te hebben. Soms zal ze overgaan in een dialoog met de kinderen (48).

Voor de geloofsbelijdenis (op zondag) kan de geloofsbelijdenis van de apostelen genomen worden. (= twaalf artikelen van het geloof) (49).

C. De gebeden van de priester

De gebeden van de priester kunnen gekozen worden uit het Romeins Missaal. Men kan dan kiezen voor de meer geschikte teksten voor de kinderen. Men dient wel te letten op de liturgische tijd (50).

De teksten kunnen ook worden aangepast aan de 'behoeften van de kinderen'. Soms zal dit nodig zijn om te bereiken dat ze als uitdrukking van hun eigen leven en van hun eigen religieuze ervaring beschouwd kunnen worden. De gebeden zijn immers voor volwassen gelovigen samengesteld. Wel dient de bedoeling en de inhoud gehandhaafd te worden, zodat vermeden wordt dat zedelijke vermaningen en een al te kinderlijke spreekwijze worden gebruikt, die vreemd zijn aan het literaire genre van de gebeden van de priester (51).

Het eucharistisch gebed is het hoogtepunt van de viering. Rust en eerbied zijn vereisten om de kinderen in de juiste gesteltnis te brengen om hen attent te maken op de werkelijke tegenwoordigheid van Christus op het altaar onder de gedaanten van brood en wijn.

Dit hangt veel af van de manier waarop de priester dit gebed uitsprekt en de manier waarop de kinderen door aandachtig te luisteren en door hun acclamaties daaraan deelnemen. Er zijn op dit moment vier (het derde eucharistisch gebed heeft een aparte versie voor de paastijd) eucharistische gebeden voor kinderen goedgekeurd (52).

D. De ritens voor de communie

(53): 'Na het einde van het eucharistisch gebed dient steeds het Gebed des Heren te volgen, de breking van het brood en de uitnodiging tot de communie aangezien in de structuur van dit gedeelte van de mis aan deze onderdelen de hoogste betekenis toekomt.'

E. De communie en de ritens die daarop volgen

Het is heel belangrijk dat de kinderen rustig en ingetogen tot de heilige Tafel naderen, zodat ze volledig deel krijgen aan het mysterie van de Eucharistie. Indien mogelijk wordt er tijdens de communieprocessie een lied gezongen, dat op de kinderen is afgestemd.

Het afsluitend woord voor de zegen is in deze viering belangrijk, omdat de kinderen, voor ze heengaan behoefte hebben aan een zekere herhaling en toepassing van wat ze gehoord hebben. 'Deze vermaning moet echter zeer kort worden geformuleerd. Vooral hier moet de band tussen liturgie en leven zo goed mogelijk tot uiting komen.' De priester kan soms gebruikmaken van een rijkere zegenformule, maar er moet altijd een trinitarische formule zijn en afsluiting met het kruisteken (54).

Bijlage XIV: Schema eucharistieviering met aanpassingsmogelijkheden voor kinderen

Volgorde	Uitgesproken of gezongen door:	Toelichting:
Openingslied	Koor of volkszang	
Kruisteken- begroeting	Priester	
Openingswoord	Kinderen/ouders	Eigen tekst
Schuldbelijdenis	Kinderen/priester	Evt. eigen woorden
Heer, ontferm U	Koor of volkszang	Kan evt. vervallen
Eer aan God	Koor of volkszang	Alleen op zaterdag/zondag
Openingsgebed	Priester	Aanpassing mogelijk
(Eerste lezing)	Lector: ouder of kind	Aanpassingen mogelijk Kan evt. vervallen
Tussenzang	Koor of volkszang	
(Tweede lezing)	Lector: ouder of kind	Aanpassingen mogelijk Kan evt. vervallen
Evangelie	Priester/diaken Eventueel in dialoog	Evangelieboek voor kinderen
Preek	Priester	Evt. in dialoog
(Geloofsbelijdenis)	Allen	Vaste tekst Alleen zaterdag/zondag
Voorbede	Ouders en/of kinderen	Met eigen woorden
Offerandelied	Koor of volkszang	
Offerandegebed	Priester	Evt. aanpassen
Prefatie	Priester	Euch.gebed v. kinderen I, II, III, IIIa
Heilig	Koor of volkszang	
Eucharistisch gebed	Priester	Idem
Onze Vader	Allen; eventueel gezongen	Vaste tekst
Lam Gods	Koor of volkszang	Vaste tekst
Communiezang	Koor of volkszang	
Communiegebed	Priester	Evt. aanpassen
Slotwoord	Ouders en of kinderen	Eigen tekst
Zegen- wegzending	Priester	Vaste tekst

Bijlage XV: Opdrachten

1. Probeer het onderstaand gebed te schrijven voor kinderliturgie, volgens de principes van het directorium (nr.50-51) en zodanig dat de essentie bewaard blijft.

*God, door het mysterie van dit feest
Heiligt Gij heel uw kerk onder alle volken en talen.
Laat de gaven van de heilige Geest
Overal op aarde neerdalen:
Kom met uw Geest in het hart van uw gelovigen,
Zoals Gij hebt gedaan
Bij het begin van de verkondiging van het evangelie.
Door onze Heer Jezus Christus, uw Zoon...*

(openingsgebed: Dagmis van Pinksteren)

2. Maak een schuldbelijdenis en een voorbede voor een eucharistieviering met kinderen met Pinksteren. Laat het verschil tussen beide vormen van gebed goed uitkomen.
3. Welke elementen van de woorddienst horen er thuis in een kinderwoorddienst? Geef hieronder weer hoe u een kinderwoorddienst zou samenstellen.

Voor thuis

1. Vieren met kinderen hoeft niet altijd in de Eucharistie te gebeuren. Noem enkele mogelijkheden van vieringen met kinderen binnen en buiten de kerk.
2. En geef ook aan hoe het verloop van zo'n viering zou kunnen zijn.

*Praktische
voorbereiding van de
kinderwoorddienst*

Bijeenkomst V

Bijlage XVI: Praktische voorbereiding van de kinderwoorddienst

Praktische oefening in de kerk

Men kan hier denken aan het concreet oefenen van het aandragen van de gaven (welke gaven; door wie en hoe? en andere handelingen of processies of ook aan het oefenen in het spreken voor de microfoon.

Wanneer we de kinderen de liturgie goed en zorgvuldig willen laten vieren en vooral er actief bij willen betrekken, dan zullen we allereerst zelf het goede voorbeeld moeten geven en moeten weten wat we wel en niet moeten doen. Daarom in deze bijeenkomst praktische tips.

KINDERWOORDDIENST

Doelstelling van de kinderwoorddienst: De woorddienst tijdens de eucharistieviering op kinderniveau vieren; dat gedeelte van de liturgie op het niveau van de kinderen uitleggen, om de Eucharistie intenser te gaan beleven; het evangelie tijdens de kinderwoorddienst is gelijk aan de lezing van het evangelie in de kerk (De kinderen gaan mee naar een aparte ruimte).

Praktische tips

Bij de kinderwoorddienst ligt de nadruk op liturgie vieren, niet op catechese en het is ook geen speelkwartier om de 'saaie' H. Mis door te komen.

Meestal gaan de kinderen mee naar een aparte ruimte. De priester nodigt hen uit voor de eerste lezing, zodat ze tijdens de woorddienst niet in de kerk aanwezig zijn. Soms gebeurt dit al voor de schuldbelijdenis, zodat dan tijdens de kinderwoorddienst een schuldbelijdenis zou kunnen worden ingevoegd. Met een openingsgebed van de betreffende zondag.

Hoe maak je bekend dat er kinderwoorddienst is?

- in de kerk afroepen
- op de scholen uitnodigingen uitdelen
- in het parochieblad zetten
- eventueel in plaatselijke bladen vermelden

Als je pas start met de kinderwoorddienst is het uitnodigend de kinderen al bij de deur van de kerk, voor de H. Mis, aan te spreken. Ze kunnen er persoonlijk aan herinnerd worden, dat ze dadelijk van harte welkom zijn.

Om een vaste kern kinderen te hebben kun je aan de kinderwoorddienst het volgende verbinden: maak een leesrooster; elke keer zijn er 3 a 4 kinderen aan de beurt om een voorbede te doen, voor of na de voorbede door de lector/lectrice; dus als de kinderen na de kinderwoorddienst weer terugkomen in de kerk.

Hoe bereid je als groep de kinderwoorddienst voor?

- Het is goed om regelmatig samen te komen vanwege het onderling contact en uitwisseling van ervaringen van afgelopen tijd en om een nieuw rooster te maken (meestal 1-2 moeders per keer). Ieder ontvangt een handreiking (bijv. zondagsevangelies van Samuël) om mee naar huis te nemen voor het weekend dat je aan de beurt bent.
- Voor jezelf de kern duidelijk hebben, zodat je daar steeds bij in de buurt blijft.
- Om mee naar huis te geven, b.v. "Doe Mee" wordt van te voren gekopieerd. Altijd ruim voldoende kopiëren, omdat je nooit weet hoeveel kinderen er zullen komen. Eventueel een tekening of knutselwerkje voor thuis meegeven.
- Kinderen die de leesbeurt hebben eventueel nog even benaderen.
- Voorbede op een apart blaadje zetten. Deze kunnen zelf worden gemaakt of worden genomen bijv. uit het boek "Zondagsevangelies".
- Vóór de eucharistieviering wordt het evangelieboek (voor kinderen) klaar gezet op een standaard in de ruimte waar de kinderwoorddienst gehouden wordt. Liefst twee kandelaars met kaarsen ernaast.
- Eventueel het viltbord gebruiken om visueel het evangelie te verdiepen.

Hoe verloopt een kinderwoorddienst?

Hier wordt uitgegaan van een kinderwoorddienst van ca. 20 minuten. Dat is de tijd die de woorddienst in de kerk duurt.

- Vóór de eucharistieviering de priester even herinneren aan de kinderwoorddienst (dit hoeft in sommige parochies misschien niet) en afspreken dat er niet vergeten wordt jou en de kinderen na de preek te waarschuwen zodat je op het juiste moment terugkomt.
- In de aparte ruimte aangekomen, kort welkom en nieuwe kinderen hun naam vragen en vertellen wat je samen gaat doen. (Namen van kinderen onthouden is heel belangrijk).
- Kort openingswoord/vraag, dat/die betrekking heeft op het evangelie van de dag, dat aansluit bij de belevingswereld van de kinderen (Meestal zijn het kinderen van de basisschool).
- Kaarsen aansteken, gaan staan (uitleggen, dat we gaan staan uit eerbied voor het woord van Jezus). Evangelie voorlezen, eventueel samen met de kinderen als er meerdere rollen zijn.
- Hierna mogen de kinderen gaan zitten; er wordt een korte uitleg gegeven en middels een gesprekje wordt met enkele vragen de Boodschap verduidelijkt. Nagaan of de kinderen de kern hebben meegekregen.
- Daarna worden de voorbeden doorgenomen en wordt dit aan de nieuwe kinderen uitgelegd.
- Eventueel helpen met de plaats waar zij gaan staan en hoe lang ze blijven staan.
- "Doe Mee" en/of andere werkjes meegeven.
- Na de preek, vóór de geloofsbelijdenis, weer terug naar de kerk.

- Soms wordt er door de priester een kort gesprekje gevoerd met een of meerdere kinderen om ook aan de grote mensen te vertellen wat zij hebben gehoord en gedaan.
- Bij het geven van kinderwoorddienst is de persoonlijke voorbereiding heel belangrijk: je gaat immers het woord van God verkondigen. Ook hier is je eigen houding en beleving heel belangrijk. Kinderen hebben meteen door of het woord dat je spreekt ook voor jou persoonlijk leeft. Voordat je over God gaat spreken, eerst zelf met God spreken en luisteren! Dit laatste zal niet altijd gemakkelijk zijn, zeker niet als je pas gestart bent met kinderwoorddienst en je best zelf ook nog inhoudelijke vorming en meer praktische vorming zou willen ontvangen.

Bijlage XVII: Gezinsvieringen Eucharistieviering met kinderen Eerste H. Communievieringen

Meestal wordt er gesproken van gezinsvieringen of gezinsmissen. De officiële benaming is echter Eucharistieviering met kinderen. Hieronder valt ook de H. Mis bij de eerste H. Communie. Al lijkt ook daar meestal een heel ander criterium gebruikt te worden dan voor de eucharistieviering met kinderen. Echte categoriale liturgie kennen we eigenlijk niet, tenzij de eucharistieviering met kinderen waarbij het doel is: helpen de 'gewone' H. Mis beter en dieper te gaan beleven.

Tot dergelijke vieringen behoren dus de gezinsmissen, communiemissen, presentatieviering en communiedankviering.

Enkele opmerkingen over de mogelijkheden tot aanpassing

- 'Aanpassingen' om beleving toegankelijker te maken.
- Actieve deelname stimuleert de betrokkenheid.
- Niet alles kan worden aangepast en begrijpelijk gemaakt: Jezus is niet te begrijpen met je hoofd; het is en blijft toch geloof, aannemen met je hart.
- Jezus zelf is de Liturg; Hij is dus de voornaamste in elke liturgie; Hij is de eigenlijke voorganger.
- Niet echte kindertaal gebruiken en niet te kinderachtig worden tijdens de viering. Er ook geen toneelstukje van maken.
- Uitleg geven over de verschillende gedeelten van de H. Mis. B.v. in de ene viering over de schuldbelijdenis, een andere keer over de geloofsbelijdenis, het eucharistisch gebed, de Bijbel (woord van God) enz.
- Uitleg liturgische kleuren, bv. Advent: paars (bezinning) en Kerstmis: wit (feest).
- Niet proberen de gezinsviering steeds 'leuker' te maken, als er teveel wordt gedaan, en er is teveel activiteit, dan is er te weinig ruimte voor stilte en gebed, dan wordt de aandacht steeds afgeleid en niet gericht op om Wie het eigenlijk gaat, nl. Jezus zelf, die onder ons is in de Eucharistie, in woord en communie.

Eigenlijk hoeft je bij de voorbereiding van een viering nooit naar een thema te zoeken: in elke Eucharistie gaat het om Jezus Christus, die voor ons gestorven en verrezen is. Eucharistie vieren is deelnemen aan die verlossing door Christus. Bovendien spreekt God (en Christus) elke week (en dagelijks) tot ons in zijn evangelie; soms zal het feest van de dag of het feest van een heilige aanleiding geven daar wat extra aandacht aan te besteden. Zoals St. Maarten enz. Waarbij je je kunt afvragen of je bij de jaarlijkse St. Maartensviering niet beter een korte viering (woorddienst) kunt houden, i.p.v. een eucharistieviering.

Vorbereiding gezinsviering:

- Maak telkens een agenda, met de volgorde van de H. Mis erop, zodat men als groep ook steeds beter op de hoogte is van de inhoud van de Eucharistie.
- Maak tijdens de bijeenkomst een verslagje: zo weet iedereen thuis ook wat iedereen te doen staat.
- Kies een van de eucharistische gebeden voor kinderen. Vergelijk of de inhoud meer past bij de betreffende gelegenheid.
- Deel de teksten die gelezen moeten worden uit aan de kinderen, eventueel gemarkeerd met viltstift. Voor elke kind (of ouder) op een apart blaadje.
- Noteer de namen van de kinderen en ouders die iets moeten doen of zeggen in het misboekje van de priester.
- De kern van de boodschap van het evangelie kan op de verschillende plaatsen terugkomen. Te denken valt aan een zichtbare en herkenbare overeenkomst in de uitnodiging naar de kinderen, het misboekje, het visuele gedeelte in de kerk en hetgeen de kinderen mee naar huis nemen. Het misboekje kan vaste delen bevatten bijv. een afbeelding van de parochiekerk, en wisselende, zoals plaatjes en tekeningen (eventueel van de kinderen), die betrekking hebben op het betreffende evangelie.
- Houdt voor wat betreft het visuele gedeelte in de kerk altijd rekening met het betreffende kerkgebouw. Elk gebouw heeft zijn eigen mogelijkheden en beperkingen.
- De sfeer in de kerk en het zich welkom voelen is belangrijk voor de kinderen. Laat enkele leden van de werkgroep de mensen welkom heten bij de ingang. Kinderen kunnen bijvoorbeeld zelf de misboekjes uitdelen. Deze kleine dingen kunnen de betrokkenheid vergroten.
- Tijdens de H. Mis zorgen voor goede verstaanbaarheid van priester, van kinderen en ouders die voorlezen en van het koor. Een loopmicrofoon verhoogt de mogelijkheden. Zorg dat de microfoon op de goede hoogte staat voor de kinderen. En probeer zo weinig mogelijk tijdens de viering de microfoon(s) te veranderen.
- Een of enkele dagen voor de viering oefenen in de kerk met kinderen en ouders die een taak hebben, zowel het staan en lopen als het spreken van de teksten.
- Een kinderkoor is ideaal voor een dergelijke viering maar ook de samenzang moet bevorderd worden en eventueel afwisselen met instrumentale muziek.
- Het zitten, staan en knielen in de H. Mis is vaak onbekend bij de gelovigen. In het misboekje zou het wanneer en waarom kunnen worden uitgelegd.
- Ook de plaats van een lied is belangrijk. Het ene lied is geschikter als offerzang, het ander als communiezang.
- Er kan samenwerking gezocht worden met andere parochiele werkgroepen, zoals in de vastentijd met de werkgroep missie/vastenactie.
- Eventueel na de H. Mis bij de uitgang een boekentafel met kinderbijbels, gebedenboekjes enz.

Werkzaamheden voor kinderen en ouders voor en na een viering

- Boekjes uitdelen, mensen verwelkomen.
- Eigen gebedjes lezen: bij de opening, schuldbelijdenis (eventueel met visueel materiaal), voorbeden, slotgedachte.
- 1^e Lezing lezen; evangelie, indien het in rolverdeling wordt gelezen; eventueel evangelie uitbeelden in rollenspel.
- Antwoorden in de dialoogpreek; eventueel zijn de kinderen dan in een kring op het priesterkoor.
- Gaven aandragen en er uitleg bij geven.
- Indien mogelijk en wenselijk kunnen de kinderen tijdens het eucharistisch gebed en/of het Onze Vader in een kring rond het altaar komen staan.
- Na de vredewens kunnen de kinderen in de kerk de mensen een hand geven.
- Aan het einde van de H. Mis kunnen de kinderen iets uitdelen, dat betrekking heeft op de kern van het evangelie van de dag.

Kerstmis en Pasen zijn ‘sterke’ liturgische momenten waarop meer mensen worden verwacht. Pinksteren, ook een Hoogfeest, zou meer benadrukt kunnen worden: wellicht een tip om voor dit feest ook een gezinsviering te houden.

De presentatie van communicanten en de dankmis voor communicanten kun je combineren met juist deze hoogtijdagen, anderzijds kun je deze ook juist in de iets ‘zwakkere’ maanden houden, bijv. in januari of februari (Eventueel in januari verbinden met een roepingenverhaal of in februari met Maria Lichtmis).

De communiedankmis zou je kunnen ‘combineren’ met Sacramentsdag; in sommige parochies is er dan ook een sacramentsprocessie. De kinderen willen maar wat graag hun communiekleren nog eens aan.

Uitnodigingen voor de gezinsvieringen op de scholen uitdelen. Uitnodigend in de trant van: jij hoort er ook bij!

Ideaal zou zijn om de gezinsviering voor te bereiden in een gezamenlijk, catechetisch moment. Ideaal om de band met de kinderen op te bouwen.. Er kan dan ook wat geknutseld worden als voorbereiding op de gezinsmis. Bijvoorbeeld in de adventstijd het maken van adventskransjes, voor Palmzondag palmenbessems. Deze bijeenkomsten kunnen dan ook dienen om kinderen te benaderen om te lezen enz.

Op elke uitnodiging kan een oproep staan voor de kinderen om mee te doen. In elke gezinsviering kan die oproep worden herhaald.

Een andere mogelijkheid is om de viering met een hele klas voor te bereiden.

Voorbeelden laten zien van concrete gezinsvieringen en boekjes laten zien (‘Ik zal u vissers van mensen maken’, de talenten, missiemaand, advent, vasten (bijv. spaarpotje), Kerstmis, Pasen, Pinksteren, Mariavieringen, St. Maarten, Dierendag-St. Franciscus, een viering van de patroonheilige van de parochie ...).

Samenwerking met de werkgroep kinderwoorddienst is soms heel goed. Bijvoorbeeld in de adventstijd en in de vastentijd.

Tot slot: een werkgroep in de parochie, zoals ook die van de gezinsmis, is niet in de eerste plaats een groep mensen, die werkt. Maar een groep mensen, die samen op Weg is en ook tijd voor God en elkaar dient te maken. Tijd geven om je eigen geloof te laten groeien zal zijn vruchten afwerpen in het kinderwerk, waar je je voor inzet: je eigen beleving en voorbeeld zegt heel veel! En samen, bijv. 2x per jaar, iets ondernemen, een gezellige activiteit verhoogt de onderlinge band.

Bijlage XVIII: Opdrachten.

1. Welke momenten in de Eucharistie zijn bij uitstek geschikt om de kinderen actief deel te laten nemen?
2. En welke juist niet?
3. Hoe kun je het lezen van het evangelie tijdens de kinderwoorddienst liturgisch invullen? Zowel voor wat betreft het spreken als het doen.
(Denk aan de evangelielezing in de gewone H. Mis.)
4. A. Ook al is dit liturgisch gezien niet gelukkig, toch maken veel gezinsmisgroepen gebruik van zogenaamde "thema's". Welke van de onderstaande "thema's" worden gekozen vanwege de liturgische tijd?

Begin schooljaar	Maria	Pasen
Patroonheilige v.d. parochie	St. Maarten	Dierendag
Allerheiligen	Kerstmis	Vasten
Lente	Advent	Moederdag
Afsluiting schooljaar	Nieuw leven	Pinksteren
Dankmis voor de Communie	Presentatiemis (Communie)	

- B. Wat zou de reden kunnen zijn waarom vaker voor maatschappelijke 'thema's' gekozen wordt? En waarom is dat liturgisch gezien minder juist?

Voor thuis

1. A. Deze cursus is vooral bedoeld voor vrijwilligers in een van de werkgroepen gezinsvieringen, kinderwoorddienst en eerste H. Communie. Kunt u aangeven, waarom u in een van deze werkgroepen zit?
B. Waarom zijn ze zo belangrijk voor de parochie?

2. Lees het onderstaande evangelie over Maria en Marta (Lk. 10, 38-42):

Op hun tocht kwam Hij in een dorp, waar een vrouw die Marta heette, Hem in haar woning ontving. Ze had een zuster, Maria, die gezeten aan de voeten van de Heer, luisterde naar zijn woorden. Marta werd in beslag genomen door de drukte van het bedienen, maar ze kwam er een ogenblik bij staan en zei: 'Heer, laat het U onverschillig, dat mijn zuster mij alleen laat bedienen? Zeg haar dan dat ze mij moet helpen.' De Heer gaf haar ten antwoord: 'Marta, Marta, wat maak je je bezorgd en druk over veel dingen. Slechts een ding is nodig. Maria heeft het beste deel gekozen, en het zal haar niet ontnomen worden.'

Probeer na het lezen van dit evangelie voor jezelf de volgende vragen te overwegen.

- Wat spreekt mij aan in deze lezing?
- In welke persoon herken ik mijzelf?
- Is er een zin (of zijn er meerdere zinnen) die mij bijzonder aanspreekt (aanspreken)?
- Wat wil Hij mij, in mijn leven, met deze lezing zeggen?

Literatuur:

- Directorium voor de Eucharistievieringen met kinderen, Congregatie voor de Goddelijke Eredienst, 1973
- Constituties en Decreten van het 2^e Vaticaans Concilie, Stichting Ark, Leusden, 1986
- Katechismus van de Katholieke Kerk, Licap, Brussel, SRKK, 1995
- Persoonlijke geloofsverdieping, DPC Roermond; Reader behorende bij de module catechese, Roermond, 1998
- Lectorencursus, Dienst voor Liturgie en Kerkmuziek, Bisdom Roermond, 1999, pro manuscripto.
- Iny Driessen, De glimlach van God, Over de eucharistie, Halewijn, Antwerpen, 1997
- J. Hermans, De liturgie van de eucharistie, Inleiding tot het Nieuwe Missaal, Desclée de Brouwer, Brugge, 1979
- J. Hermans, Eucharistie vieren met kinderen, Tabor, Brugge, 1987
- Jean Paul Pinxten, Op het ritme van het geloof, Over de liturgische jaarkring. Deel I: De ontwikkeling van het liturgisch jaar. Deel II: Groeien doorheen het kerkelijk jaar, Halewijn, Antwerpen, 1998, 1999

Colofon:

Samenstelling en uitgave:

- © Dienst Liturgie en Kerkmuziek
en afdeling Catechese en Vorming
Postbus 470
6040 AL ROERMOND
T 0475-386777

Auteur:

Zeereerwaarde Heer drs. A.P.S. van Hout

Redactie:

Dhr. J. Marx

Imprimatur:

Mgr. Dr. Th.G.J. Willemsen

Met toestemming voor overname van teksten uit:

- © Overname teksten uit de "Directorium voor de eucharistievieringen met kinderen, Congregatie voor de Goddelijke eredienst, 1973.
- © Overname teksten uit de "Constituties en Decreten van het 2^e Vaticaans Concilie", Stichting Ark, Leusden
- © Overname teksten uit de "Katechismus van de Katholieke Kerk" S R.K. Kerkgenootschap
- © Overname teksten uit "Persoonlijke Geloofsverdieping", DECO Bisdrom Roermond
- © Overname teksten uit "Lectorencursus" Dienst voor Liturgie en kerkmuziek, Bisdrom Roermond
- © Overname teksten uit "de glimlach van god" door Iny Driessen, Halewijn - Antwerpen.
- © Overname teksten uit "De liturgie van de eucharistie, Inleiding tot het Nieuwe Missaal, J. Hermans, Descle de Brouwer
- © Overname teksten uit "Eucharistie vieren met kinderen" Tabor, Brugge
- © Overname teksten uit "Ritme van het geloof, deel 1 en deel 2, Halewijn, Antwerpen. Bisdrom Roermond 2002.